

Delinquente trajecten van jongeren die berecht werden als volwassenen

Nuytiens, An Jan; Jaspers, Yana; Christiaens, Jenneke

Published in:

Justice et Sécurité / Justitie en Veiligheid

Publication date:

2015

Document Version:

Final published version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Nuytiens, A. J., Jaspers, Y., & Christiaens, J. (2015). Delinquente trajecten van jongeren die berecht werden als volwassenen. *Justice et Sécurité / Justitie en Veiligheid*, 1(3), 1-18.

Copyright

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form, without the prior written permission of the author(s) or other rights holders to whom publication rights have been transferred, unless permitted by a license attached to the publication (a Creative Commons license or other), or unless exceptions to copyright law apply.

Take down policy

If you believe that this document infringes your copyright or other rights, please contact openaccess@vub.be, with details of the nature of the infringement. We will investigate the claim and if justified, we will take the appropriate steps.

DECEMBER 2015 | #03 |

DELINQUENTE TRAJECTEN VAN JONGEREN DIE BERECHT WERDEN ALS VOLWASSENEN

An Nuytiens, Yana Jaspers et Jenneke Christiaens¹

Uit de analyse van de gegevens blijkt dat het merendeel van de onderzoekspopulatie nog steeds in contact staat met het strafrechtssysteem. Meer dan de helft liep de laatste drie jaren nog een veroordeling op, een derde is opgesloten in de gevangenis. Dit wijst er op dat de populatie voor een groot stuk bestaat uit 'persistente delinquenten', jeugddelinquenten die doorgroeien naar volwassen delinquenten.

Door het gebrek aan een controlegroep, moeten we voorzichtig zijn met het trekken van conclusies over mogelijke implicaties voor beleid en praktijk. In de volgende onderzoeksfasen zullen we trachten meer inzicht te krijgen in waarom trajecten op een bepaalde manier verlopen, waarom bepaalde jongeren al dan niet van de 'strafrechtelijke radar' verdwijnen, en of dit effectief een gevolg is van het stopzetten van delinquent gedrag.

An Nuytiens is licentiate en doctor in de criminologische wetenschappen. Zij werkt als postdoctoraal onderzoekster bij de Crime & Society onderzoeksgroep (CriS) van de Vrije Universiteit Brussel. Zij verrichtte onderzoek naar herstelrechtelijke afhandelingen van jeugddelinquentie, de uithandengeving, en profielen en trajecten van jeugddelinquenten. Recent focust haar onderzoek zich voornamelijk op delinquente meisjes en vrouwen.

Yana Jaspers heeft een master in de criminologische en seksuologische wetenschappen. Zij werkt als doctoraal onderzoekster bij de Crime & Society onderzoeksgroep (CriS) aan de Vrije Universiteit Brussel. In haar onderzoek staan de trajecten naar de volwassenheid van uithandengegeven jongeren centraal.

Jenneke Christiaens is voltijds professor aan de Vrije Universiteit Brussel. Ze is lid van de vakgroep Criminologie en de huidige voorzitter van de Crime & Society Research Group (CRiS). Ze is licentiaat in opvoedkundige wetenschappen en criminologische wetenschappen, alsook behaalde ze het diploma van Doctor in de Criminologische Wetenschappen in juni 1998, met een proefschrift getiteld: *De geboorte van de jeugddelinquent. België 1830-1930*. Jenneke Christiaens voert en begeleidt onderzoek op het historisch criminologische en het jeugdcriminologische domein. Centraal hierin staat veelal de figuur van de jongere (jeugddelinquent) in relatie tot de maatschappelijke reactie en in het bijzonder de jeugd(straf)rechtsbedeling: zoals ernstige jeugddelinquentie en de praktijk van de uithandengeving, de ontwikkeling van de alternatieve sanctionering in België, geplaatste jongeren en recidive, jongeren en geweld,...

INLEIDING

Minderjarige delinquenten verschijnen in principe voor de jeugdrechtsbank, waar ze volgens de regels van het jeugdrecht berecht worden. Wanneer het jeugdrecht ingrijpt, is het de bedoeling tot een ‘heropvoeding’ van de jongere te komen. Minderjarigen worden dan ook bejegend met jeugdbeschermingsmaatregelen in plaats van met straffen. In bepaalde gevallen (zie verder) kan de jeugdrechter echter oordelen dat deze maatregelen niet meer geschikt zijn om de heropvoeding te realiseren, en kan overgegaan worden tot de uithandengeving met het oog op de berechting volgens de regels van het strafrecht (De Smet, 2007). De uithandengeving is vanaf zijn bestaan een controversieel mechanisme geweest, zowel in de wetenschappelijke als in de politieke wereld. Eerst en vooral omdat de uithandengeving in strijd is met het internationaal kinderrechtenkader, doordat het straf- en strafprocesrecht op deze jongeren wordt toegepast. Ten tweede omdat uit talrijke (internationale) wetenschappelijke onderzoeken blijkt dat de uithandengeving een negatieve impact heeft op de verdere criminele carrière. Jongeren die als volwassenen werden berecht, recidiveren vaker, sneller en plegen ernstigere feiten dan jongeren met een gelijkaardig profiel die in het jeugdrecht werden gehouden (Fagan, 1996; Singer, 1996; Bishop & Frazier, 2000; Redding, 2000; 2008; Howell, 2003; Myers, 2003; Lanza-Kaduce et al., 2005; Johnson et al., 2011). Het lijkt er dus op dat de uithandengeving een negatief effect heeft op het verdere delinquente traject. In twee uitgebreide studies over de uithandengeving in België [referentie geanonimiseerd] volgden we 210 jongeren op die uit handen werden gegeven in Brussel, Mechelen, Antwerpen, Bergen of Charleroi in 1999, 2000 en/of 2001. De resultaten uit buitenlandse studies hebben we hiermee echter nooit kunnen bevestigen of ontcrachten. De onderzoekspopulatie werd niet op lange termijn opgevolgd, en een controlegroep van jongeren die niet uit handen werden gegeven, ontbrak.

In het huidige onderzoek, dat in dit artikel wordt besproken, worden de 210 jongeren uit de vorige studies verder opgevolgd. Hun leeftijd schommelt momenteel (mei 2015) tussen 30 en 40 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 33. In dit artikel gaan we dieper in op een aantal voorlopige resultaten van dit lopende vervolgonderzoek. Om te schetsen hoe het traject van uit handen gegeven jongeren er op lange termijn uitziet, bespreken we de veroordelings- en detentietrajecten¹ van deze populatie. Terwijl we heden enkel beschikken over de beschrijvende (kwantitatieve) gegevens over deze trajecten, zullen we in de volgende onderzoeksfases onderzoeken op waarom deze trajecten op een bepaalde wijze verlopen. Ten eerste zullen we de resultaten vergelijken met de veroordelings- en detentietrajecten van jongeren met een vergelijkbaar profiel die in het jeugdrechtsysteem werden gehouden (controlegroep). Er wordt hierbij getracht zo veel mogelijk kenmerken constant te houden.² Ten tweede zullen we interviews afnemen van jongeren uit de onderzochte populatie (zowel diegenen die nog in het justitiële systeem meedraaien, als diegenen die van de ‘strafrechtelijke radar’ verdwenen zijn), en van jongeren uit de controlegroep. Pas wanneer we de trajecten en het interviewmateriaal van deze drie groepen vergelijken, zullen we meer inzicht verwerven in de impact van de uithandengeving op het verdere delinquente traject.

3

¹ Veroordelingstrajecten geven een chronologisch overzicht van alle veroordelingen opgelopen vanaf 18 jaar. Detentietrajecten geven een chronologisch overzicht van alle detenties vanaf 18 jaar.

² Uit onze eerste contacten met de bevoegde instanties blijkt evenwel dat het een ware uitdaging zal worden om deze groep samen te stellen gezien de verstreken tijd en de staat van de archieven.

In deze bijdrage ligt de focus op de beschrijving van de veroordelings- en detentietrajecten van de 210 jongeren. Om deze trajecten te schetsen hebben we een analyse gemaakt van alle veroordelingen die te vinden zijn op het strafblad, en van alle detentieperiodes (in Belgische gevangenissen). Zodoende trachten we zicht te krijgen op recidive en detentie in de volwassenheid. Voor een goed begrip van de resultaten gaan we eerst dieper in op het Belgische systeem van de uithandengeving en het profiel van de uit handen gegeven jongeren.

DE UITHANDENGEVING IN BELGIË

WETTELIJK KADER

Hoewel de uithandengeving sinds de invoering in de wet op de jeugdbescherming in 1965 steeds ter discussie stond, werd de regelgeving hieromtrent pas in 2006 grondig herbekeken (Nuytiens, 2006; 2011). Aan de minimumleeftijd voor uithandengeving werd niet geraakt; ook vandaag nog moeten jeugddelinquenten minimum 16 jaar zijn op het moment van de feiten. Er werden wel twee nieuwe, niet-cumulatieve criteria ingevoerd. Het eerste criterium bepaalt dat er sprake moet zijn van een ernstig misdrijf: diefstal met geweld met bepaalde verzwarende omstandigheden, aanranding van de eerbaarheid met geweld of bedreiging, slagen en verwondingen met de dood of met ernstige fysieke letsels tot gevolg, verkrachting, roofmoord, foltering of een levensdelict³. Vóór de wetwijziging kon de aard en ernst van de feiten enkel in rekening gebracht worden wanneer dit informatie verschaftte over de persoonlijkheid van de jongere (Smets, 1996). Uit de praktijk bleek evenwel dat jeugdrechters hier toch rekening mee hielden (Nuytiens et al., 2005). Het tweede criterium bepaalt dat wanneer het niet om een ernstig feit gaat, de jeugdrechter aan de jongere minstens één jeugdbeschermingsmaatregel moet opgelegd hebben in het verleden (De Smet, 2007)⁴. Hoewel vóór 2006 niet duidelijk was of en hoe eerder opgelegde maatregelen in deze beslissing een rol speelden, toonden interviews met jeugdrechters aan dat deze wel werden meegenomen in de beslissing (Nuytiens et al., 2005). Voor wat betreft de motivatie van de beslissing tot uithandengeving, was de 'ongeschiktheid' van de persoonlijkheid het enige wettelijke criterium (Van Dijk, 2010). In 2006 werd dit aangevuld door twee andere criteria: de maturiteit van de jongere en de sociale context.

Sinds de wet van 1965 werden uit handen gegeven jongeren berecht door de correctionele rechtbank (wanbedrijven en correctionaliseerbare misdaden) of door het Hof van Assisen (niet-correctionaliseerbare misdaden). Met de nieuwe wet werd de 'uitgebreide jeugdrechtbank' opgericht. In elke jeugdrechtbank werd een bijzondere kamer gecreëerd die de rol van de correctionele rechtbank na uithandengeving overneemt⁵. Deze bijzondere kamer wordt voorgezeten door drie rechters: één rechter van de correctionele rechtbank en twee rechters die de bijzondere opleiding van jeugdmagistraat hebben gevolgd (De Smet, 2007). Wanneer het Hof van Assisen oordeelt over uit handen gegeven jongeren, dienen ook hier twee van de drie rechters een bijzondere

³ Een misdrijf waarbij iemand – gewild of ongewild – om het leven wordt gebracht.

⁴ Het gaat hier om maatregelen ten gronde, en niet om voorlopige maatregelen (De Smet, 2007, 283).

⁵ Ook in de Hoven van Beroep werd zulke bijzondere kamer ingericht. Omdat de nieuwe wet stapsgewijs werd ingevoerd, bestaan deze bijzondere kamers pas sinds oktober 2007.

opleiding jeugdrecht genoten te hebben. Omdat zowel de uitgebreide jeugdrechtbank als het Hof van Assisen de regels van het strafrecht toepassen op uit handen gegeven jongeren, kunnen straffen uit het strafwetboek worden opgelegd. In 2006 werd de maximumstraf op 30 jaar opsluiting gebracht (De Smet, 2007).

Een laatste belangrijke wijziging situeert zich op vlak van de detentie. Vóór de wetswijziging kwamen jongeren die na de uithandengeving in voorhechtenis werden genomen terecht in de gevangenis. Wanneer de strafrechtelijke veroordeling als gevolg van de uithandengeving leidde tot een gevangenisstraf, werd de detentie eveneens in de gevangenis uitgevoerd. Hoewel de scheiding van minderjarigen en volwassenen verplicht is krachtens het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, bleek dat uit handen gegeven jongeren in de praktijk doorgaans niet afgeschermd werden van de andere gedetineerden (Nuytiens et al., 2006). Sinds de wetswijziging is het niet meer mogelijk om minderjarigen in de gevangenis op te sluiten. Zowel de voorlopige hechtenis die volgt op een uithandengeving als een gevangenisstraf als gevolg van de uithandengeving wordt uitgevoerd in de jeugdgevangenis. Nederlandstalige uit handen gegeven jongens komen terecht in de jeugdgevangenis van Tongeren, terwijl Franstalige jongens in de jeugdgevangenis van Saint-Hubert worden opgevangen. Problematisch is dat voor uit handen gegeven meisjes geen aparte instelling of capaciteit voorzien is. Zij komen in de praktijk dus nog steeds terecht in de gevangenis.⁶

Het profiel van uit handen gegeven jongeren

In de oorspronkelijke studie werd het profiel van de uit handen gegeven jongere geschetst [referentie geanonimiseerd]. We baseerden ons hiervoor op een dossierstudie op de vijf Belgische jeugdrechtbanken waar de uithandengeving het vaakst werd toegepast in de jaren 1999, 2000 en 2001: Antwerpen, Bergen, Brussel, Charleroi en Mechelen. Alle dossiers van de jongeren (die in deze jaren waren uit handen gegeven) werden geanalyseerd. Ondanks grote geografische verschillen⁷, waren er ook vele overeenkomsten. Zo bestond de populatie globaal gezien hoofdzakelijk uit jongeren van niet-EU (voornamelijk Marokkaanse) origine en was slechts 16,7% van Belgische origine. De populatie bestond voor het merendeel uit jongens; slechts 5,7% waren meisjes. In het maatschappelijk onderzoek van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank werd de schoolsituatie doorgaans omschreven als problematisch. Het merendeel volgde beroepsonderwijs (64,7%), voltijds of deeltijds, maar spijbelde op regelmatige basis (44,1%), werd van school gestuurd (44,8%), en bleef minstens één maal zitten (29,9%). Bijna een derde (30,8%) stopte vroegtijdig met school maar ging niet uit werken.

⁶ Uit navraag bij het Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen blijkt dat het aantal uit handen gegeven meisjes dat effectief in de gevangenis terecht komt zo klein is dat er wegens economische redenen geen aparte instelling voor hen wordt voorzien. Ter illustratie: op het moment van het contact met het DGPI verbleef er 1 uit handen gegeven meisje in de gevangenis van Berkendael (17 september 2014).

⁷ Uit de dossierstudie bleek bijvoorbeeld dat er grote verschillen waren tussen de arrondissementen voor wat betreft o.a. de origine en het onderwijsniveau van de jongeren, en het afgelegde jeugdbeschermingstraject voor de uithandengeving (Nuytiens et al., 2005).

Het profiel van uit handen gegeven minderjarigen bleek zich destijds voor wat betreft deze parameters af te tekenen tegenover de algemene populatie die voor een als misdrijf omschreven feit (MOF) in aanraking kwam met het parket of de jeugdrechtbank. De vergelijking van de door ons onderzochte populatie met de algemene MOF-populatie op niveau van het parket en het niveau van de jeugdrechtbank (Vanneste et al., 2001), legde een zeker 'trechter-effect' bloot (Nuytiens et al., 2005). Uit tabel 1 blijkt duidelijk dat het aandeel jongens, het aandeel jongeren met een niet-EU origine, en het aandeel jongeren die geen les volgen in het Algemeen Secundair Onderwijs (ASO), cumulatief groter wordt naargelang men dieper in de jeugdrechtketen verzeild geraakt.

Tabel 1: Vergelijking populatie met MOF-populatie parket en jeugdrechtbank

	MOF parket	MOF jeugdrechtbank	Onderzochte populatie
Jongens	84 %	89 %	94,3 %
Niet-EU origine	28 %	44 %	74,9 %
School: geen ASO	76 %	89 %	99,1 %

Ten tijde van het maatschappelijk onderzoek woonde 60% van de door ons onderzochte populatie niet meer bij beide natuurlijke ouders. Doorgaans maakten ze deel uit van een groot gezin, waar er vaak sprake was van één of meerdere problemen. Zo bleek uit de dossiers meermaals aanwezigheid van verschillende problematieken zoals financiële problemen (18%), alcohol- en of drugmisbruik (17,1%), agressie (24,8%) en gezondheidsklachten (26,1%). In het medisch-psychologisch onderzoek werd de persoonlijkheid van de jongeren door psychologen en/of psychiaters voornamelijk omschreven als immatuur en beïnvloedbaar (29,8%) of wantrouwig (20,4%). Ongeveer de helft (48,7%) zou hun delicten vaak ontkennen, banaliseren of minimaliseren. De jongeren zouden volgens dit medisch-psychologisch onderzoek geen spijt betuigen of gebrek hebben aan empathie voor hun slachtoffers (42,4%). Een kwart van hen werd als gevaarlijk en agressief omschreven (26,7%).

Drie vierde (74,3%) van de jongeren kwam voor het eerst in contact met de jeugdrechtbank naar aanleiding van een MOF⁸. Omdat bijna 30% ouder was dan 16 bij het eerste contact, legden relatief veel jongeren een kort traject doorheen de jeugdbescherming af. Het is opvallend dat 1 op 5 jongeren nooit eerder veroordeeld werd voor andere feiten dan deze waarvoor uit handen gegeven. Jongeren die voor meer dan 20 feiten werden gevonnist waren met 7,6% in de minderheid. Zowel feiten in het jeugdbeschermingstraject, als feiten die het voorwerp uitmaakten van de uithandengeving bestonden voor een overgrote meerderheid uit eigendomsdelicten (respectievelijk 77,1% en 76,2%). Binnen deze categorie waren vooral de zware diefstallen (diefstal met geweld en/of met braak) prominent aanwezig.

⁸ De overige jongeren kwamen voor het eerst in contact met de jeugdrechtbank uitsluitend naar aanleiding van een problematische opvoeding situatie (POS) (14,8%), een combinatie van POS en MOF (7,6%) of wegens onbekende redenen (niet vermeld in dossier) (3,3%).

Naargelang het jeugdbeschermingstraject vorderde en de uithandengeving dichterbij kwam, tekende er zich een verzwaring van de eigendomsdelicten af. De eenvoudige diefstallen namen in aandeel af, terwijl de diefstallen met braak, inklimming en valse sleutels en de andere zware diefstallen (bv. met geweld en bedreiging en/of bij nacht) toenamen. Verder bleek uit de dossieranalyse dat de meest ernstige misdrijven zoals moord, doodslag en verkrachting erg zeldzaam waren. Toch stelden we ook hier een stijging vast naargelang het traject vorderde (zie tabel 2). Deze ernstige misdrijven maakten slechts 0,6% uit van het geheel aan gevonniste feiten tijdens het jeugdtraject (9 van de 1409 feiten). In het geheel van uit handen gegeven feiten bedroegen deze feiten 1,8% (39 van de 2125 feiten) (Nuytiens et al., 2005).

Tabel 2: Gevonniste ernstige feiten (moord, doodslag, verkrachting) doorheen het traject

	Ernstige feiten	Totaal feiten	%
Gevonnist tijdens jeugdbeschermingstraject	9	1409	0,6
Gevonnist bij uithandengeving	39	2125	1,8

Uit recente studies naar uit handen gegeven jongeren in Brussel blijkt dat het profiel van deze jongeren quasi onveranderd is gebleven (Délégué général de la Communauté française aux droits de l'enfant, 2012; Detry, 2015). De wetwijziging lijkt weinig impact te hebben gehad op het profiel van de uit handen gegeven jongere, althans in Brussel.

Resultaten

In het huidige onderzoek wordt het veroordelings- en detentietraject meer dan tien jaar na de uithandengeving in kaart gebracht. De detentiedossiers van 204⁹ jongeren uit de oorspronkelijke populatie werden ingekeken in de databank SIDIS-Griffie¹⁰. Vervolgens werden de strafbladen opgevraagd om zicht te krijgen op het veroordelingstraject¹¹. Het reconstrueren van deze trajecten bleek een moeilijke opdracht. Zo waren zes personen uit de oorspronkelijke groep onvindbaar in het centraal strafregister en de detentiedatabank. Verder is ook een volledige reconstructie onmogelijk doordat de beschikbare informatie niet altijd volledig is (bv. vertraging in de input van veroordelingen in het centraal strafregister). Ook bij de reconstructie van het detentietraject op basis van de informatie uit SIDIS-Griffie ondervonden we een aantal problemen. Deze administratieve databank bundelt een verscheidenheid aan informatie: het aantal detenties, de duur, de betreffende gevangnissen,

⁹ Zes onvindbare personen werden geschrapt (zie verder).

¹⁰ Dit is de officiële databank beheerd door het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen waarin alle gegevens worden verzameld omtrent detentieperiodes. Sinds januari 2015 werd deze databank vervangen door de SIDIS-SUITE databank waarin nog meer informatie per gedefinieerde wordt opgenomen (bv. gegevens omtrent bezoekers, adviezen voor stafuitvoeringsmodaliteiten,...). Voor meer informatie, zie: http://justitie.belgium.be/nl/nieuws/andere_berichten/news_2015-01-27.jsp

¹¹ De SIDIS-griffie databank werd in augustus 2013 geraadpleegd, de strafbladen werden in januari en februari 2014 opgevraagd.

de vrijlatingsdata, het opgegeven adres van verblijf na vrijlating, de uitvoering van uitgaanpermissies of beperkte detentie,... Aan de hand van deze gegevens kunnen we het penitentiaire traject schetsen dat heeft plaatsgevonden na de uithandengeving. Wanneer we vertrekken van deze data is het echter mogelijk dat we detenties uit het oog verliezen, bijvoorbeeld bij een opsluiting in de gevangenis in het buitenland. Het is tenslotte ook belangrijk op te merken dat we hier enkel zicht hebben op feiten waarvoor de personen in kwestie veroordeeld werden. Het veroordelingstraject stemt niet noodzakelijk overeen met het delinquente traject, dat de werkelijke gepleegde criminaliteit weergeeft (zie bv. de problematiek van dark number).

HET TRAJECT NA DE UITHANDENGEVING

3.2.1. Veroordelingen en detentie ten tijde van het eerste onderzoek (2005)

In het oorspronkelijke onderzoek werd het strafrechtelijk gevolg van de uithandengeving in kaart gebracht aan de hand van consultatie van het centraal strafregister [referentie geanonimiseerd]. Een overzicht van de resultaten wordt weergegeven in tabel 4. In 11,6% van alle uithandengevingen (N=293)¹² konden we met zekerheid zeggen dat er geen strafrechtelijk gevolg werd gegeven aan het dossier. In een aantal gevallen werd de jongere wel veroordeeld, maar hield de veroordeling slechts een schuldigverklaring in (1,4%), zodat de jongere na het vonnis of arrest niet meer aan gerechtelijke controle onderhevig was. In andere zaken maakte het Hof van Beroep de uithandengeving ongedaan (2,7%) of werd het dossier in een latere fase afgedaan zonder gevolg (7,5%)¹³.

Het gevolg van de uithandengeving was voor 75,4% van de gevallen een veroordeling tot een straf door de strafrechten. Van deze jongeren kreeg meer dan de helft een uitgestelde straf (28% gewoon uitstel en 25,6% probatie-uitstel). Slechts 17,4% werd veroordeeld tot een volledig effectieve gevangenisstraf. Wanneer een gevangenisstraf werd uitgesproken was dit vaak een periode die net voldoende was om de voorlopige hechtenis te 'dekken'¹⁴. Het aandeel van de werkstraf (2%), de probatie-opschorting (1,4%) en de internering (1%) was marginaal.

¹² Omdat een aantal jongeren meerdere keren uit handen werd gegeven, is het aantal jongeren (N=210) niet gelijk aan het aantal uithandengevingen (N=293).

¹³ Sepot (parket), buiten vervolgingstelling (onderzoeksgerechten) of vrijspraak (vonnisrechter).

¹⁴ Uit de analyse bleek dat de voorlopige hechtenis gedekt werd bij alle effectieve gevangenisstraffen (N=10). Voor wat betreft de gevangenisstraffen met gedeeltelijk uitstel en de gevangenisstraffen met gedeeltelijk probatie-uitstel, was dit respectievelijk 6 van de 8 en 5 van de 7.

Tabel 3: Strafrechtelijk gevolg uithandengeving

	N	%
VEROORDELING DOOR STRAFGERECHT		
Gevangenis met volledig / gedeeltelijk uitstel	82	28
Gevangenis met probatie-uitstel	75	25,6
Gevangenis effectief	51	17,4
Werkstraf	6	2
Probatie-opschorting	4	1,4
Internering	3	1
Subtotaal	227	75,4
GEEN STRAFRECHTELIJK GEVOLG		
Geen gevolg (vrijspraak / buiten vervolging / geklasseerd)	22	7,5
Geen bijkomende straf wenselijk (schuldigverklaring)	4	1,4
Verbreking uithandengeving door Hof van Beroep	8	2,7
Subtotaal	34	11,6
ONBEKEND		
Niet duidelijk	27	9,2
Naam niet bekend	7	2,4
Zaak nog hangende	4	1,4
Subtotaal	38	13
TOTAL	293	100

Voor de resterende uithandengevingen uit onze onderzoekspopulatie (13%) was het gevolg onbekend. Dit omwille van valse naamdracht waardoor opzoeking in het centraal strafregister niet mogelijk was (2,4%), of omdat de zaak nog in onderzoek was (1,4%). De hoofdreden voor het onbekend blijven van het strafrechtelijke gevolg is echter het gebrek aan informatie (9,2%). In bepaalde dossiers kon de respectievelijke uithandengeving niet aan de respectievelijke veroordeling gekoppeld worden. In andere dossiers vonden we geen veroordeling terug, maar konden we niet met zekerheid zeggen of dit het gevolg was van een afhandeling op parketniveau, van een vrijspraak of van het feit dat de zaak nog hangende was.

In 2005 onderzochten we door consultatie van het centraal strafregister of de jongeren uit de populatie reeds nieuwe veroordelingen hadden opgelopen. De opvolgperiode bedraagt aldus 4 (voor jongeren uit handen gegeven in 1999) tot 6 (voor jongeren uit handen gegeven in 2001) jaar. Een groot aandeel van de uit handen gegeven jongeren bleek minstens één andere veroordeling te hebben opgelopen als gevolg van feiten gepleegd tijdens de meerderjarigheid. Minstens de helft was binnen de 4 à 6 jaar na de uithandengeving opnieuw strafrechtelijk veroordeeld (correctionele rechtbank, Hof van Beroep en / of Hof van Assisen). Voor diezelfde opvolgperiode bleek dat minstens 73,4% van de populatie minstens één keer in de gevangenis had verbleven. Dit kon zowel het gevolg zijn van een voorhechtenis als van een veroordeling (voor de uit handen gegeven feiten en / of feiten gepleegd tijdens de meerderjarigheid).

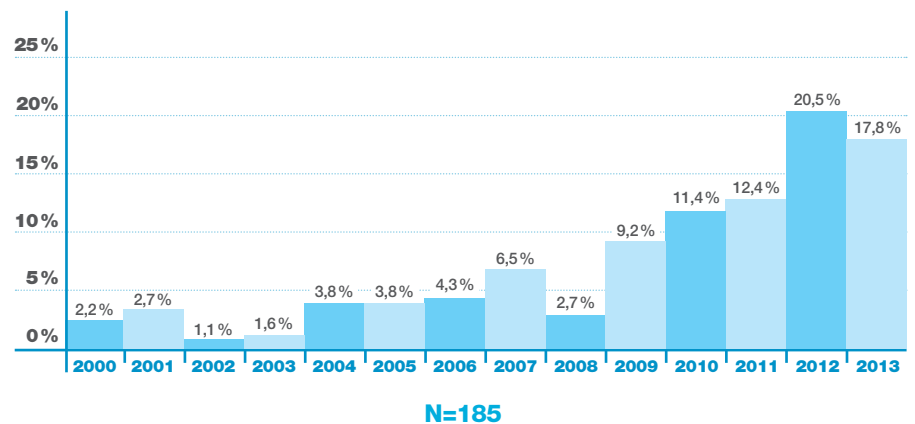
3.2.2. Veroordelingen en detentie anno 2013

Veroordelingen

Om zicht te krijgen op het verdere justitiële traject werden recente uittreksels uit het centraal strafregister geanalyseerd. Bij de analyse valt meteen op dat slechts 19 personen (9,3%) een blanco strafblad hebben. Bovendien lijkt dit voor 8 van deze 19 jongeren eerder twijfelachtig, gezien zij een rijkelijk gevuld detentiedossier hebben met meerdere detentieperiodes¹⁵. De overige 90,7% heeft wel een strafblad met 1 tot 32 veroordelingen (gemiddeld 9 veroordelingen).

Om na te gaan of de jongeren nog recent betrokken zijn geweest bij delinquentie, bekeken we de meest recente veroordeling op het strafblad. Hoewel er logischerwijs altijd een bepaalde tijd zit tussen delict en veroordeling, geeft dit ons toch een idee van recente delinquente activiteiten. Hier dienen we in het achterhoofd te houden dat heel wat jongeren de laatste jaren in de gevangenis hebben doorgebracht, en er soms nog verblijven (zie verder). We kunnen er van uit gaan dat het uitblijven van nieuwe veroordelingen soms te maken heeft met de opsluiting (bv. minder gelegenheid).

Figuur 1: Jaartal laatste veroordeling op strafblad¹⁶

Uit figuur 1 blijkt dat 50,7% nog veroordeeld werd de laatste drie jaren (2011-2013). Slechts een kleine minderheid liep hun laatste veroordeling op rond 2000, 2001 en 2002, zijnde de periode rond of vlak na de uithandengeving. Dit zou bij deze groep kunnen wijzen op een stopzetting van het (althans officiële) delinquente traject. Als we de feiten bekijken waarvoor de jongeren hun laatste veroordeling opliepen (zie tabel 5)¹⁷, dan zien we dat twee categorieën voornamelijk aanwezig zijn: diefstal (38,4%) en verkeersovertredingen (30,3%). Bij de verkeersmisdrijven gaat het vooral over rijden onder invloed van drugs of alcohol, rijden zonder geldig of met vervallen rijbewijs, rijden zonder verzekering

¹⁵ Het is niet duidelijk hoe dit verklaard kan worden. Een mogelijke hypothese is dat de input van veroordelingen bij het centraal strafregister mank loopt, of dat desbetreffende personen uit het rijksregister geschrapt zijn waardoor een opvraging van hun strafblad onmogelijk is. Navraag bij zowel de diensten van het centraal strafregister als bij SIDIS gaf hier geen uitsluitel over.

¹⁶ N is hier niet 204 omdat de 19 personen met een blanco strafblad niet werden opgenomen.

¹⁷ We telden alle feiten van de laatste veroordeling per jongere op. In deze onderzoeksfase focussen we op geaggregeerde analyses. Pas in de latere onderzoeksfasen zullen geïndividuele (traject)analyses uitgevoerd worden en zal bv. bekeken worden of het gaat om een combinatie van verschillende delicten.

of het ontbreken van een keuringsattest. Slechts in enkele gevallen gaat het om vluchtmisdrijf. Andere minder voorkomende categorieën zijn drugsdelicten (9,7%), opzettelijke slagen en verwondingen (6,5%), verkrachting (4,3%) en weerspannigheid (3,2%). De minst voorkomende feiten zijn afpersing (2,2%), verboden wapendracht (2,2%), doodslag en moord (2,2%) en bendevorming (1,1%).

Tabel 4: Gepleegde feit van laatste veroordeling

	N	%
Diefstal	71	38,4%
Verkeer	56	30,3%
Drugs	18	9,7%
Opzettelijke slagen en verwondingen	12	6,5%
Verkrachting	8	4,3%
Weerspannigheid	6	3,2%
Afpersing	4	2,2%
Wapens	4	2,2%
Moord / doodslag	4	2,2%
Bendevorming	2	1,1%
TOTAAL	185¹⁸	100

Om een vergelijking te maken met de feiten waarvoor uit handen gegeven werd, laten we de verkeersmisdrijven weg. Dan blijkt dat 55% van de feiten diefstal betreft. Deze categorie bestaat voornamelijk uit diefstallen met geweld en diefstallen met braak. Een deel van de recente feiten is dus gelijkaardig aan de feiten waarvoor onze onderzoekspopulatie uit handen werd gegeven. Kijken we, opnieuw de verkeersmisdrijven buiten beschouwing gelaten, enkel naar de meest ernstige delicten zoals verkrachting, moord en doodslag, dan blijkt dat dit 9,3% bedraagt van alle feiten (N=12). De populatie lijkt zich dus doorgaans te ‘specialiseren’ in zware vermogensfeiten, eerder dan dat er zich een verergering van de ernst van de gepleegde feiten voordoet naargelang het traject vordert (‘escalatie’).

Detenties

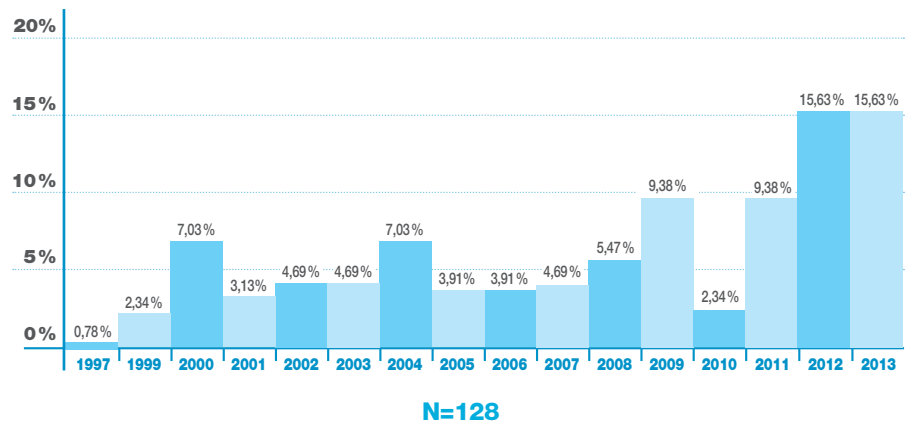
Uit de analyse van de detentiedossiers blijkt dat het merendeel van de onderzochte populatie al verschillende detenties achter de rug heeft. Slechts 7,8% (N=16) heeft nooit in België in de gevangenis gezeten. Ruimschoots tien jaar na de uithandengeving hebben meer dan 9 van de 10 jongeren al minstens één verblijf in de gevangenis ondergaan. Dit is bijna een vijfde meer dan ten tijde van de vorige meting (73,4%). Op het moment van de raadpleging van de detentiedatabank zat 29,4% van de onderzochte populatie in de gevangenis¹⁸. Van de jongeren met een detentiedossier maar die niet in de gevangenis zaten tijdens het meetmoment, werd 40,6% vrijgelaten in de afgelopen drie jaar (zie figuur 2)¹⁹. Het grootste deel van de populatie dat niet gedetineerd was tijdens het meetmoment heeft met andere woorden recent een gevangenisstraf ondergaan.

¹⁸ De SIDIS-Griffie databank werd in augustus 2013 geraadpleegd.

¹⁹ Twee van deze personen zijn echter via ontsnapping vrijgekomen.

Figuur 2: Jaartallen vrijlatingsdatum laatste detentieperiode²⁰

De meerderheid van de onderzoekspopulatie zat sinds hun 18e verjaardag meerdere keren in de gevangenis. Het aantal detentieperiodes loopt op tot 14. Meer dan de helft (56,4%) heeft tussen drie en zes detentieperiodes achter de rug. Het aantal detenties zegt echter niet veel over de detentieduur. Zo kan men met één lange detentie aan een langere detentieduur komen dan met vijf korte opsluitingen. Om een inschatting te maken van de detentieduur hebben we berekend hoeveel tijd de onderzochte populatie van hun volwassenheid tot nu in de gevangenis hebben doorgebracht. Hiervoor hebben we het percentage berekend dat ze vanaf hun 18^e verjaardag tot augustus 2013 achter tralies hebben doorgebracht (zie tabel 5).

Tabel 5: percentage volwassenheid achter tralies

	N	%
0-10	67	32,8%
> 10-20	17	8,3%
> 20-30	15	7,4%
> 30-40	18	8,8%
> 40-50	10	4,9%
> 50-60	19	9,3%
> 60-70	17	8,3%
> 70-80	15	7,4%
> 80-90	9	4,4%
> 90-100	17	8,3%
TOTAL	204	100

Terwijl één op drie slechts 0 tot 10% van de volwassenheid doorbracht in detentie, is er ook een aanzienlijke groep die meer dan de helft van hun volwassenheid in gevangenschap heeft doorgebracht (37,7%). Voor bijna 13% van de populatie (N=26) is dat zelfs 80% of

²⁰ We tellen de 'detentieperiodes'. Dit gaat om een verblijf in de gevangenis, in het kader van de voorlopige hechtenis of in het kader van een definitieve veroordeling of internering. Tijdens één detentieperiode kan de detentiestatus wijzigen, bv. van voorlopig gehechte naar veroordeelde. Merk op dat één jongere werd vrijgelaten in 1997. Het feit dat zijn (eerste en tevens laatste) korte detentieperiode (2 weken) beëindigd wordt ruimschoots voor zijn uithandengeving in 2000 heeft te maken met het feit dat deze jongere pas op 19-jarige leeftijd werd uit handen gegeven.

meer. Bij deze laatste groep zien we vooral erg lange gevangenisstraffen (meer dan 15 jaar) die werden opgelegd rond de periode van de uithandengeving, of een aansluiting van meerdere lange (meer dan 7 tot 10 jaar) gevangenisstraffen (met eventueel zeer korte periodes uit de gevangenis)²¹.

DISCUSSIE EN CONCLUSIE

In dit artikel hebben we op basis van voorlopige resultaten een beeld geschetst van het veroordelings- en detentietraject van uit handen gegeven jongeren in de volwassenheid. Waarom dit op een bepaalde manier verloopt en waarom bepaalde jongeren van de 'strafrechtelijke radar' verdwijnen, en of dit effectief een gevolg is van het stopzetten van delinquent gedrag, zullen we pas weten na het afronden van de volgende onderzoeksfases. Uit onze eerste resultaten kunnen we alvast afleiden dat voor het merendeel van de door ons onderzochte populatie het justitiële traject niet ten einde komt na de uithandengeving. Een groot deel van hen draait nog steeds mee in het gerechtelijke systeem. Ruim de helft van de populatie werd de afgelopen drie jaren opnieuw veroordeeld. Bijkomend verblijft een groot deel momenteel nog in de gevangenis, of heeft die recent verlaten. Als we in rekening brengen dat het aantal veroordelingen mogelijks wordt vertekend door vroegtijdig overlijden²², detentie en niet-geregistreerde delinquentie (dark number), dan wijzen de resultaten er sterk op dat we te maken hebben met een groep jeugddelinquenten die doorgroeien naar volwassen delinquenten, de zogenaamde 'persistente' delinquenten (zie bv. Moffitt, 1993). De resultaten zien er dus allesbehalve rooskleurig uit.

Ondanks deze overduidelijke resultaten, is het moeilijk een eenduidig antwoord te formuleren op de vraag wat de bevindingen kunnen betekenen voor het beleid inzake de uithandengeving. Men zou op basis van de resultaten kunnen argumenteren dat de jeugdrechter betrokken jongeren 'terecht' uit het jeugdrecht heeft gehaald omdat op basis van een aantal kenmerken voorspeld werd dat ze hun traject in de volwassenheid zouden verderzetten. In dat geval zouden we kunnen stellen dat het doorsturen van bepaalde jongeren naar het strafrechtssysteem een effectief systeem is. Het is echter ook mogelijk dat de resultaten wijzen op een negatieve invloed van de uithandengeving. In dat geval pleiten de resultaten tegen de uithandengeving. Het in contact komen met het jeugdrecht kan immers een algemeen negatieve impact hebben op het verdere justitiële traject (Nuytiens & Geluyckens, 2015). Dit negatieve effect wordt erger naarmate de graad en de ernst van de interventie van het jeugdrecht toenemen (Gatti et al., 2009). Het zeer zwaar bestraffen van jongeren zou leiden tot volharding of zelfs verergering van toekomstig crimineel gedrag (Huizinga et al., 2003). Zoals in de inleiding reeds aangehaald, blijkt uit internationale studies dat jongeren die als volwassenen worden berecht vaker, sneller en met ernstigere feiten recidiveren dan jongeren met een gelijkaardig profiel die in het jeugdrecht werden gehouden.

²¹ Omdat we in deze onderzoeksfase enkel analyses hebben gemaakt op geaggregeerd niveau, zullen we pas in de latere onderzoeksfases – wanneer geïndividualiseerde (traject)analyses uitgevoerd worden – kunnen nagaan worden voor welke feiten deze zware straffen werden opgelegd.

²² Uit onderzoek dat er een verhoogde mortaliteit is in populaties (ex-)delinquenten (Nieuwbeerta & Piquero, 2008; Piquero et al., 2011).

Omdat we in de huidige stand van het onderzoek nog geen controlegroep hebben opgenomen, en nog geen interviews hebben afgenomen, kunnen we nog geen conclusies trekken over wat de verderzetting van het delinquente traject heeft veroorzaakt voor onze onderzoekspopulatie. Gaat het vooral om intrinsieke karakteristieken van de jongere, om een negatief effect van de uithandengeving (en de daaraan verbonden gevolgen), of om een combinatie van beide? Het beantwoorden van deze vraag is echter cruciaal om concrete beleidsaanbevelingen te kunnen formuleren omtrent de toepassing en modaliteiten van de uithandengeving.

Hoe dan ook staat vast dat het traject van uit handen gegeven jongeren problematisch verloopt. Een belangrijke vraag naar de praktijk toe is dan ook hoe dit positief kan omgebogen worden en hoe de negatieve gevolgen van de uithandengeving beperkt kunnen worden. Vóór de wetwijziging kwamen uit handen gegeven jongeren die na de beslissing tot uithandengeving in voorhechtenis werden genomen, of veroordeeld werden tot een gevangenisstraf, terecht in de gevangenis. Hoewel de scheiding van minderjarigen en volwassenen verplicht is krachtens het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, bleek dat uit handen gegeven jongeren in de praktijk niet afgeschermd werden van andere gedetineerden (Nuytiens et al., 2006). Sinds 2006 is het niet meer mogelijk om minderjarigen in de gevangenis op te sluiten en wordt zowel de voorlopige hechtenis als de gevangenisstraf uitgevoerd in de jeugdgevangenis²³. Een uitzondering kan gemaakt worden voor jongeren die het leven in het centrum ernstig verstoren of de integriteit van andere jongeren of het personeel in gevaar brengen. Ook wanneer er geen plaats meer is in de jeugdgevangenis kunnen jongeren overgebracht worden naar de gevangenis (Nuytiens, 2011)²⁴. Hoewel de oprichting van aparte instellingen voor uit handen gegeven jongeren als positief kan worden beschouwd, moeten we toch een aantal vragen opwerpen. Ten eerste blijft de vraag of zulke instellingen geen aanzuigende werking hebben (Christiaens & Nuytiens, 2009). Daar waar de effectieve gevangenisstraf relatief weinig werd uitgesproken ten tijde van ons onderzoek, bestaat het gevaar dat ten gevolge van het wegvallen van bepaalde ethische argumenten, de uitgebreide jeugdrechtbank sneller tot een vrijheidsberoving zal overgaan (Van Dijk et al., 2005). Uit voorlopige resultaten van het gezamenlijke onderzoek van het N.I.C.C. en de VUB naar de uithandengeving in Brussel, blijkt dit echter niet het geval te zijn (Nuytiens et al., 2015).

23 Nederlandstalige uit handen gegeven jongens komen terecht in de jeugdgevangenis van Tongeren, terwijl Franstalige jongeren in de jeugdgevangenis van Saint-Hubert worden opgevangen. Als gevolg van de zesde staatshervorming, werden deze federale instellingen (net zoals De Grubbe te Everberg) op 1 januari 2015 overgedragen aan de Gemeenschappen.

24 Problematisch is dat voor uit handen gegeven meisjes geen aparte instelling voorzien is. Zij komen in de praktijk nog steeds terecht in de gevangenis. Uit lopend onderzoek over de praktijk van uithandengeving in Brussel blijkt dat ook minderjarige jongens, nu bijna 10 jaar na de wetwijziging, nog steeds vaak in de gevangenis terecht komen, ook al is niet voldaan aan de uitzonderingscriteria (Detry, 2015).

De vraag blijft dan hoe uit handen gegeven jongeren omkaderd dienen te worden in deze instellingen. Deze jongeren worden immers juridisch als volwassenen beschouwd (strafrechtelijk verantwoordelijk), maar zijn vaak nog minderjarig, of net meerderjarig geworden. De jeugdgevangenis van Tongeren is operationeel sinds 2009, en kwam kort daarna in opspraak omdat de infrastructuur mensenwaardig zou zijn. Bovendien zou er te weinig educatieve omkadering zijn. België werd hiervoor ook op de vingers getikt door het VN Comité voor de Rechten van het Kind²⁵. Door de communautarisering is Tongeren vanaf 1 januari 2015 een Vlaamse instelling (Put & Hespel, 2014) en is op dit moment reeds veel personeel afgevoerd. Door dit personeelsgebrek werden de weinige educatieve activiteiten sterk terugschroefd²⁶. Dit is te betreuren, gezien in de literatuur vaak gesteld wordt dat de mogelijke negatieve invloed van de uithandengeving te maken zou hebben met het feit dat voor deze jongeren doorgaans minder ingezet wordt op hulpverlening, heropvoeding en rehabilitatie (Bishop et. al, 2000; Lane et al. 2002). Het lijkt daarom essentieel dat een intensieve begeleiding én nazorg wordt aangeboden met het oog op een effectieve re-integratie.

²⁵ http://www.kinderrechten.be/IUSR/documents/volwassenen/Dossier_detentie/Opiniestuk_tongeren_08_09_2010.pdf

²⁶ Aan de Waalse kant zien we dezelfde problemen. In afwachting van de omvorming van Saint Hubert naar een IPPJ werden alle (pedagogische en educatieve) projecten stopgezet (Jaspart, 2014).

LITERATUURLIJST

Bishop, D., & Frazier, C. E. (2000). Consequences of transfer. In: Fagan, J. & Zimring, F. (eds.). *The changing borders of juvenile justice: Transfer of adolescents to the criminal court* (pp. 13-43). Chicago, IL: University of Chicago Press.

Christiaens, J. & Nuytiens, A. (2009). Transfer of Juvenile Offenders to Adult Court in Belgium: Critical Reflections on the Reform of a Moderate Practice. *Youth Justice*, 9(2), 131-142.

Délégué général de la Communauté française aux droits de l'enfant (2012). *Quel avenir pour les jeunes dessaisés?* Brussel.

De Smet, B. (2007). *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*. Antwerpen: Intersentia.

Detry, I. (2015). *De uithandengeving (en zijn gevolgen) in het gerechtelijk arrondissement Brussel*. N.I.C.C. en onderzoeksgroep CRiS (VUB): ongepubliceerd document.

Fagan, J. (1996). The Comparative Advantage of Juvenile Versus Criminal Court Sanctions on Recidivism among Adolescent Felony Offenders. *Law and Policy*, 18(1-2), 77-114.

Gatti, U., Tremblay, R.E. & Vitaro, F. (2009). Iatrogenic effect of juvenile justice. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50(8), 991-998.

Howell, J.C. (2003). *Preventing & Reducing Juvenile Delinquency. A Comprehensive Framework*. Londen: Sage Publications.

Huizinga, D., Schumann, K., Ehret, B., & Elliot, A. (2003). *The effects of Juvenile Justice Processing on Subsequent Delinquent and Criminal Behaviour: A Cross-National Study*. Washington, DC: Final Report to the National Institute of Justice.

Jaspart, A. (2014). La carcéralisation de l'enfermement des mineurs en Belgique. *Déviance et Société*(2), 181.

- Johnson, K., Lanza-Kaduce, L., & Woolard, J. (2011). Disregarding Graduated Treatment: Why Transfer Aggravates Recidivism. *Crime & Delinquency*, 57(5), 756-777.
- Lane, J., Lanza-Kaduce, L., Frazier, C. E., & Bishop, D. M. (2002). Adult versus juvenile sanctions: Voices of incarcerated youths. *Crime & Delinquency*, 48(3), 431-455.
- Lanza-Kaduce, L., Lane, J., Bishop, D., & Frazier, C. (2005). Juvenile offenders and adult felony recidivism: the impact of transfer. *Journal of Crime and Justice*, 28(1), 59-77.
- Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-limited and life-course persisting anti-social behavior: a developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674-701.
- Myers, D.L. (2003). The recidivism of violent youths in juvenile and adult court: A consideration of selection bias. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 1(1), 79-101.
- Nieuwbeerta, P., & Piquero, A. R. (2008). Mortality Rates and Causes of Death of Convicted Dutch Criminals 25 Years Later. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 45(3), 256-286.
- Nuytiens, A., Christiaens, J. & Eliaerts, C. (2005). *Ernstige jeugd-delinquenten gestraft? Praktijk van de uithandengeving*. Gent: Academia Press.
- Nuytiens, A., Christiaens, J., Eliaerts, C. & Brolet, C. (2006). *Trajecten van uithanden gegeven jongeren in het strafrecht. Ernstige jeugd-delinquenten gestraft – deel 2*. Gent: Academia Press.
- Nuytiens, A. (2006). 'Rien ne va plus! Een kritische reflectie op de onverwachte (en ondoordachte?) facelift van de uithandengeving'. *Tijdschrift voor Jeugdrecht en Kinderrechten*, 4, 281-290.
- Nuytiens, A. (2011). De uithandengeving van jeugddelinquenten: nieuwe wettelijke bepalingen en mogelijke implicaties voor de praktijk. *Handboek Politiediensten, deel Veiligheidsbeleid – Oplossingen*, Afl. 98, 265, 1-18.

Nuytiens, A. & Geluyckens, T. (2015). Researching Transitions of Youngsters Formerly Involved in the Youth Protection System. In: Christiaens, J. (ed.). *It's For Your Own Good! Researching Juvenile Justice Practices (in press)*. Brussel: ASP Publishers.

Nuytiens, A., Jaspers, Y. & Christiaens, J. (2015) Trajecten van uit handen gegeven jongeren in de volwassenheid. *Panopticon*, 36(3), in press.

Piquero, A. R., Farrington, D. P., Shepherd, J. P., & Auty, K. (2011). Offending and Early Death in the Cambridge Study in Delinquent Development. *Justice Quarterly*, 31(3), 445-472.

Put, J., & Hespel, S. (2014). Het jeugdbeschermingsrecht en de zesde staatshervorming. *Panopticon*, 35(5), 463-467.

Redding, R.E. (2000). *Recidivism rates in juvenile versus criminal court. Juvenile Justice Fact Sheet*. Charlottesville: University of Virginia, Institute of Law, Psychiatry and Public Policy.

Redding, R. E. (2008). Juvenile Transfer Laws: An Effective Deterrent to Delinquency? *Office of Justice Programs: U.S. Department of Justice*.

Singer, S. (1996). *Decriminalizing Delinquency: Violent Juvenile Crime and Juvenile Justice Reform*. New York: Cambridge University Press.

Smets, J. (1996). *Jeugdbeschermingsrecht*. Deurne: Kluwer Rechtswetenschappen.

Van Dijk, C., Nuytiens, A. & Eliaerts, C. (2005). The Referral of Juvenile Offenders to Adult Court in Belgium: Theory and Practice. *The Howard Journal of Criminal Justice*, 44(2), 151-156.

Van Dijk, C. (2010). *Deskundigen geven advies aan jeugdrechters: een onderzoek naar expertisepraktijk in het kader van de uithandengeving*. Brussel: VUB press.

Vanneste, C., Amrani, L., Minet, J.-F., Groenen, A., Neyt, N., Vanderhaegen, R., De Coninck, F., Crochet, F., Detavernier, J., Geets, F. & Leclercq, S. (2001). De beslissingen genomen door de parketmagistraten en de jeugdrechters ten aanzien van delinquente minderjarigen. Brussel: N.I.C.C. – afdeling criminologie.